

Palstoittamalla syntyneet pientaloalueet Tampereella

Sisällysluettelo

Johdanto

Selvityksen taustat ja tarkoitus	s. 3
Palstoituksen historiaa ja taustoja	s. 4-5
Käyttöopas	s. 6

Alueet

Lamminpää	s. 7-14
Rahola	s. 15-28
Takahuhti ja Ristinarkku	s. 29-34
Uusikylä	s. 35-41
Järvensivu	s. 42-49
Vehmainen	s. 50-55
Rautaharkko	s. 56-61
Epilä	s. 62-74
Aakkula ja Vuohenoja	s. 75-81
Koivistonkylä - Taatala	s. 82-89

Yhteenveto

Loppusanat	s. 90
------------	-------

Palstoittamalla syntyneet pientaloalueet Tampereella

2019, ID-numero 4985061

Tampereen kaupunki,

Kaupunkiympäristön suunnittelu, Asemakaavoitus

*Tekijät: Sanna Elfving, Else Luotinen, Johanna E. Lehtonen,
Hanna Varjus, Heidi Sumkin, Hanna Montonen.*

*Kannen kuva Vehmaisista: Ruohokujan ja Kiveliönkadun risteyk-
sessä sijaitsevat vuonna 1938 ja 1929 rakennetut harjakattoiset
puolitoistakerroksiset talot palstoitusajalta.*

Selvitys Tampereen palstoittamalla syntyneistä pientaloalueista

Selvityksen taustat ja tarkoitus

Tampereen pientalorakentamisen historiaa ja arvoja on käsitelty mm. selvityksissä "Asuinalueiden inventointi ja arvottaminen (1940-1960-luvut)" (2011), "Yhtenäisten pientaloalueiden arvoselvitys - Jälleenrakennuskausi" (2016) sekä aluekohtaisissa 1980-luvun loppupuolella tehdyissä aiheita tutkineissa raporteissa. Näiden kaikkien selvitysten ulkopuolelle jäävät kuitenkin vielä vanhemmat, ennen 1940-lukua rakennetut rakennukset, joiden määrä pienenee pikkuhiljaa yksittäisten purkulupien myötä.

Selvitys käynnistettiin asemakaavoituksessa maakuntamuseon aloitteesta. Se oli esittänyt huolensa näiden alueiden kulttuurihistoriallisten arvojen huomiomisesta myös Kantakaupungin yleiskaava 2040:n laatimisen yhteydessä. Yleiskaavan selostuksessa nämä alueet on mainittu ja esitetty kartalla, mutta kaavassa ei ole näitä alueita koskevia määräyksiä.

Nyt tehtävän selvityksen tavoitteena on tarkastella Pirkanmaan maakuntamuseon esiin nostamia alueita ja arvioida, onko niillä sellaisia kulttuurihistoriallisia arvoja, jotka tulisi jollain tavalla huomioida kaavoituksessa. Tarkoitus on myös ollut tutkia maakuntamuseon pyynnöstä Tampereen palstoittamalla syntyneitä alueita, jotka on listattu yleiskaavan 2040 selostukseen (s.23). Pohjana tarkastelulle toimivat 1990-luvulla pientaloalueista laaditut alueraportit ja asemakaavojen

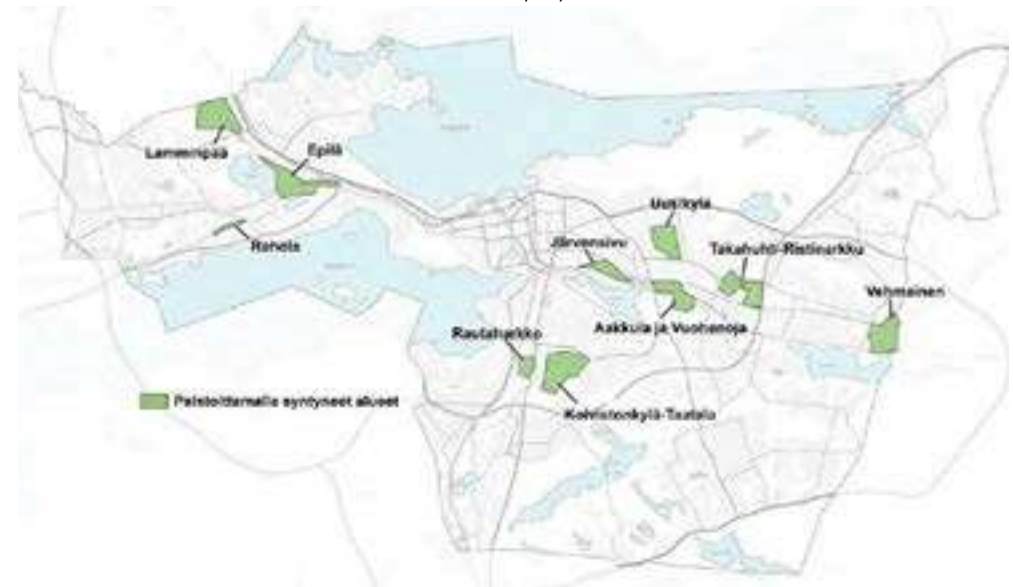
rakentamistapaohjeet. Näissä on katsaus tilanteesta 1990-luvulle saakka ja hyvää kuva-aineistoa. Kartta-aineiston, ilmakuvien ja maastokäyntien pohjalta on peilattu nykytilannetta 1990-luvun tilanteeseen:

- Miten arvot ovat muuttuneet?
- Mitkä alueet ovat edelleen yhtenäisiä?
- Kuinka paljon arvokkaita rakennuksia on hävinnyt?

- Millaista alueen ympäristö on kaupunkikuvallisesti ja mitkä ovat sen ominaispiirteitä?

Selvityksen avulla yritetään valottaa ja tutkia:

1. Paljonko ennen 1940-lukua valmistunutta rakennuskantaa on jäljellä
2. Mikä palstoittamisen tarkoitus on ollut ja mistä syistä sitä on tehty
- (3. Kaupunkialueen kasvaminen)
4. Ensimmäisen asemakaavan suhdetta ennen kaavaa rakennettuihin rakennuksiin.
5. Yleishavainnot
- (6. Teollistuminen?)

Pirkanmaan maakuntamuseon arvio alueiden inventointitarpeista

Alueen nimi	Historiallisia ominaispiirteitä	Muutospainee & inventointitarpeen perustelu
Lamminpää	syntynyt 1900-luvun alussa Ylöjärven keskustaan vievän tien varteen, teollistumisen historiaa samaan tapaan kuin Pispala (työväen asuinalue vanhan kulkureitin varrella), omaleimainen alueidentiteetti, alkuperäistä rakennuskantaa on jäljellä	yksittäisiä kaavamuutoksia ja purkamislupahakemuksia jatkuvasti
Rahola	1900-luvun alussa Nokialle menevän vanhan tien varteen rakentunut yhdyskunta	kartoittamaton kokonaisuus
Takahuhti/Ristinarkku	Takahuhti: vanhan kylätontin lähiympäristöön muodostunut Suomen palstoitettu alue ja muuta 1900-luvun alun pientaloasutusta, Ristinarkku: keskeisenä paikkana vanhan kyläkeskuksen jatkumo, erittäin monikerroksinen kulttuuriympäristö, yhtäjaksoista asutusta rautakaudelta lähtien	yksittäisiä purkulupia ja rakennushankkeita jatkuvasti
Uusikylä	palstoittamalla syntynyt Tampereen silloisen rajan ulkopuolelle maantien varteen, vanhaa rakennuskantaa ja liiketiloja säilynyt, omaleimainen historia	kartoittamaton kokonaisuus
Järvensivu	kaupungin reunalle syntynyt pientaloalue, paljon leipomoita, "rieväkylä", vanhimmat rakennukset 1900-luvun alusta	tarkemmin kartoittamaton kokonaisuus
Vehmainen	1900-luvun alun radan varteen syntynyt työväestön asuinalue, osa teollistuvan Tampereen tarinaa, täydentynyt vahvasti 1960-70 -luvuilla	paljon kaavamuutoksia ja purkuasioita, alueen ominaisuuteen säilyttämiseen pyritty, mutta siihen tarvittaisiin tietoa arvoista.
Rautaharkko	vanhimmat osat 1900-luvun alusta, pientaloalue	purkulupia
Epilä	teollisuusyhteisö, arvokasta rakennuskantaa jäljellä	aineistoa on maakuntamuseolla, kokonaisnäkemys puuttuu
Aakkula ja Vuohenoja	Messukylän kunnan pientaloalueet	yksittäisiä purkuasioita, alueesta ei ole selvitystietoa*, vanhaa rakennuskantaa jäljellä
Koivistonkylä ja Taatala	palstoittamalla syntynyttä pientaloasutusta 1900-luvun alusta, vanhaa alueelle luonnetta antavaa rakennuskantaa säilynyt jonkin verran.	yksittäisiä purkuasioita ja kaavamuutoksia jatkuvasti

* Osa Aakkulan pientaloalueesta sisältyi Yhtenäisten pientaloalueiden arvoselvitykseen 2016.

(Lähde: Kantakaupungin yleiskaava 2040 selostus, s.21)

Ilmakuvaa Uudestakylästä vuodelta 1960. Kuva: Vapriikin kuva-arkisto.

Johdanto

Palstoituksen historiaa ja taustoja

Vanhon pientaloalueiden syntyhistoriassa on Suomessa ollut kolme tärkeää maankäytön suunnittelua ohjannutta tekijää, jotka ovat torpparijärjestelmä, kaupungin velvoite sosiaaliseen asuntotuotantoon sekä pika-asutuslaki vuodelta 1940 ja sitä seurannut maanhankintalaki 1945. Näiden historiallisten suuntaviivojen avulla hahmottuvat syyt siihen, miten ja miksi maata on palstoitettu ja kaavoitettu pientaloalueiden aikaansaamiseksi Suomessa.

Sodan vuoksi evakkoon lähteneen siirtoväen asuttamista varten säädettiin Pika-asutuslaki vuonna 1940, jotta sota-alueilta paenneille saatiin järjestetyksi asuinsijoja ja rakennuspaikkoja kantaväestön asuttamille alueille. Nämä alueet sijaitsivat yleisesti maaseudulla ja niiden tilantarpeen määrittelyssä oli tärkeää huomioida rakennuspaikan riittävä koko kotitarveviljelyä mahdollistamiseksi. Asuinrakennuksen lähellä tuli kaikilla talouksilla olla mahdollisuus mm. omaan perunamaahan. Tampereella Pika-asutuslain perusteella on syntynyt mm. alueita Nekalaan.

Sotien jälkeen vuonna 1945 säädetyin maanhankintalain johdosta toteutettiin Suomen historian suurin maareformi. Lain perusteella rintamiehille, kaatuneiden omaisille ja sodassa luovutetuilta alueilta lähteneelle siirtoväelle muodostettiin asutustiloja. Lain avulla siis jaettiin suurtiloja pieniksi tiloiksi yksityisomistukseen. Myös aiemman elinkelvottoman pienet tilat saattoivat saada lisää maata. Kaupunkeihin ja niiden liepeille perustettiin

viljelyalattomia rakennustontteja, joista jälleerakentamisajan pientaloalueet saivat alkunsa.

Kaikki maankäytön suunnittelu ja kiinteistömuodostus on lähtenyt siitä, että maanomistusta on haluttu verottaa. Rakentamiselle tarkoitettujen korttelialueiden olleet veronalaista omaisuutta, mutta yleiset alueet, väylät, tiet sekä virkistys- ja puistoalueet ovat olleet verovapaita. Palstoitus oli keino saada tontit kiinteistörekisteriin, jolla maanomistus saatiin pysymään järjestyksessä. Ilman rekisteriin vieniä ei tonteille ollut oikeutta rakentaa. Palstoittaminen ja kiinteistörekisteri ovat siten olleet sidoksissa toisiinsa.

Palstoittamalla syntyneiden alueiden suurehko tonttikoot ovat perua ravinnontuotantoon liittyvästä tarpeesta mutta myös kaupunkisuunnittelun historiaan liittyvästä puutarhakaupunki-ideologiasta. Palstoittamalla muodostettiin rakennuspaikkoja myös tilattomille ja luotiin mahdollisuus omaan viljelysmaahan, jonka he myöhemmin saattoivat lunastaa itselleen. Tämä menettely pohjautui historialliseen torpparilakiin ja maanhankintalaki myöhemmin vahvasti käytäntöä. Aina palstoitetut tontit eivät ole olleet vain vuokralla, vaan mm. Lamminpäässä on suoraan myyty halukkaille. Kuitenkin kuntien ja kaupunkien velvoitteena on ollut sosiaalisen asuntotuotannon järjestäminen ja myös tämän seurauksena on syntynyt vuokrapalstoja ja -alueita.

Palstoittaminen Tampereella

Tampereen kaupunkimittauksen historia paljastaa, että "ensimmäisen asemakaavaluonnoksen läntisen koskenrannan muutamasta korttelista, rantaviivoista, pelloista ja pääteistä laati komissionimittari Daniel Hall 500 kyynärän (= 72 mm) mittakaavaan. Tätä luonnosta käytettiin kaupungin ensimmäisen asemakaavan ja peruskartan laadinnassa. Ruotsin Kuningas lahjoitti Tampereelle maa-alueen, lahjamaan, joka rajautui koskesta länteen Pispalan Rajaportille saakka. Tälle suurelle maa-alueelle laadittiin ensimmäiset palstoitussuunnitelmat ja asemakaava. Asemakaava kattoi kaupungin lahjaksi saaman alueen, yli 300 hehtaaria, ja se ulottui Pispalan rajalta Tammerkoskeen ja Kyttälään. Kuningas Kustaa III vahvisti kaupungin ensimmäisen asemakaavan lokakuun 1. päivänä vuonna 1779.

Tämä edistysaskel johti virallisen tonttikirjan käyttöönottoon: siviili-insinööri August Vilhelm Ahlberg valmisti vuonna 1882 tonttikartan kosken länsipuolisista alueista. Kartta oli suurikokoinen 800 jalan mittakaavassa (=59 mm) ja värillinen ja esitti ensi kertaa kartalla rakennusmateriaalit, käyttötarkoitukset ja numeroidut tontit. Samana vuonna Tampereella alkoi virallisen tonttikirjan pitäminen aiempien ehkä satunnaisten tonttiluetteloiden sijaan." (Tampereen kaupunkimittauksen historiaa 1922-2003. Tampereen kaupungin tekninen toimi, kaupunkimittaus-yksikkö. 2003.) Näitä kahta merkkipaalua maanmittauksen historian näkökulmasta voidaan pitää ensimmäisinä Tampereen palstoitussuunnitelmina. Tässä selvityksessä avataan kuitenkin tarkemmin palstoittamalla syntyneitä pientaloalueita Tampereella.

Ensimmäinen tarkempi pientalo palstoitussuunnittelu on tehty Pispalaan. Tässä selvityksessä ei enempää käsitellä Pispalan palstoitusta, johon voi tutustua alueen suojeleusemakaavan yhteydessä tehtyjen selvitysten avulla:

<https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/asemakaavoitus/pispala/selvityksetjaraportit.html>

<https://www.tampere.fi/liitteet/5919wy9Pb/pispalanrakennustavat.pdf>

Myös mm. Nekala ja Härmälä ovat palstoittamalla syntyneitä pientaloalueita, mutta näiden arvoja on jo tutkittu asemakaavatyön yhteydessä, eikä niitä siksi ole sisällytetty tähän selvitykseen.

Tässä selvityksessä palstoittamalla syntyneillä alueilla tarkoitetaan suuria maa-alueita, jotka on jaettu tonteiksi ja myyty lyhyen ajan sisällä. Yleensä ennen tonteiksi jakoa ne ovat olleet viljelys- tai maatalousmaita, mutta myös maanviljelyyn sopimatonta yksityistä maata on jaettu tonteiksi esimerkiksi Järvensivussa. Selvityksen kohteena olleilla alueilla on vaihdellut, onko maat myyty vai vuokrattu asuinpaikkaa tarvinneille. Myös asuinpaikan tarvitsemisen syyt ovat olleet moninaisia: alueille on muutettu esimerkiksi evakkoon, vanhan asuinalueen purkamisen takia tai Tampereella tyypillisesti tehdastöiden perässä.

Selvityksen alueilla tontinjakosuunnitelmat on laadittu yleensä ennen ensimmäistä asemakaavaa esimerkiksi siksi, ettei alue ole vielä kuulunut kaupunkiin. Ennen

alueen asemakaavoittamista talot sijoituivat vapaamuotoisesti rakennuspaikoille ilman kaavan ohjaavaa vaikutusta, mikä johti monella alueella vapaamuotoisen kaupunkirakenteen muodostumiseen. Monet selvityksen alueista on asemakaavoitettu 1940-1950-luvuilla, mikä oli kulta-aikaa suurien yhtenäisten pientaloasuinalueiden synnyssä. Asemakaavoittamalla lisää pientaloalueita sodan jälkeistä asuntopulaa helpottamaan saatiin myös palstoituksen pohjalta syntynyt esikaupunkiasutus pientaloineen ja tilusjaotus asemakaavalla järjestyksen ja kaupunkirakenteen piiriin. Näillä alueilla 1900-luvun alkupuolella rakennetut pientalot ovat

edelleen nähtävissä jäänteinä vapaamasta tontinkäyttösuunnittelusta.

Suuria maa-alueita lähdettiin palstoittamaan tavallisesti aloitteesta, jonka teki maanomistaja, useimmiten tilanomistaja tavoitteenaan jakaa ja sen jälkeen myydä tai vuokrata maa-alueitaan. Palstoitusta lähdettiin tekemään myös kaupungin omasta aloitteesta esimerkiksi Rautaharkossa, joka on syntynyt, kun Tampereen kaupunki sai maat Hatanpään kartanon siirryttyä sen omistukseen. Kartanon oston yhteydessä maa-alue jaettiin väljiksi vuokratonteiksi.

*Tampereen ensimmäinen palstoitussuunnitelma.
Kuva Maanmittauksen historiikista vuodelta 1883.*

Käyttöopas

RAKENNUKSET:

Tässä selvityksessä on tarkasteltu pääosin alueilla olevia asuinrakennuksia. Rakennusten suuren määrän vuoksi talousrakennusten ikää on tutkittu vain osassa kohdealueista. Talousrakennusten kanssa samaan aikaan syntyneet piharakennukset tuovat kuitenkin myös rakennustaiteellisen, kulttuurihistoriallisen ja rakennushistoriallisen lisäarvon kokonais-tarkasteluun. Näin ollen, jos jokin ikäkarttojen punaisista tai vihreistä rakennuksista nousee lähempään tarkasteluun, on syytä tutkia tilannetta myös tontin piharakennusten osalta. Selvityksessä ei ole myöskään selvitetty yksittäisten rakennusten teknistä kuntoa vaan niiden nykytilaa alueella on arvioitu yleisesti.

KOKONAISUUS JA TEKIJÄT:

Selvitystä on ollut laatimassa useita tekijöitä, joten alueiden tutkimisen välillä voi olla joitakin eroavaisuuksia eikä alueita voi suoraan vertailla keskenään.

AINEISTO:

Selvityksen teossa on käytetty aineistona Tampereen kaupungin kartta-aineistoja, kaupunginosakirjoja, 1980-luvun loppupuolen alueraportteja, vanhoja asemakaavoja, rakennuslupia, Blomkarttupalvelun ilmakuvia, vanhoja ilmakuvia (erityisesti vuoden 1946 ilmakuvia) sekä maastokäynneillä saatuja tietoja ja aineistoja sekä vanhoja valokuvia Museoviraston arkistosta. Aluevalokuvat ovat selvityksen tekijöiden ottamia ellei toisin mainittu.

KOHDEKÄYNNIT:

Kaikilla alueilla on käyty tarkastelemassa alueen yleisilmettä sekä tarkastettu lähtöaineistoissa ilmenneitä ristiriitoja rakennusten rakennusaikakausista. Osasta rakennuksista ei ole löytynyt tarkkaa tietoa rakennusvuodesta vaan ikäarvio on pohjautunut arkkitehtuurin ja rakennustavan pohjalta tehtyyn arvioon.

ANALYYSIRAKENNE:

Alueanalyysit rakentuvat kuudesta osasta. Alueiden erovaisuuksista ja monen tekijän johdosta voivat osapainotukset poiketa toisistaan. Myös tietoa on ollut eritasoisesti saatavilla eri alueilla, mutta raportissa pyritty kartoittamaan alla olevat asiat kaikista kohdealueista.

1. Alueen rajaus ja väestö
2. Historia ja alueen syntyminen
3. Asemakaava
4. Kaupunkikuvalliset piirteet: (rakentamisaikakaudet, korttelirakenne ja katu-tilat, julkisivut ja kattomaailma)
5. Alueen yleisluonne ja säilyneisyys
6. Yhteenveto

ANALYYSIRAKENNE KATTAA TIETOJEN SAATAVUUDEN POHJALTA:

1. Alueen rajaus, alueen koko, asukasmäärä

-aluerajaus ja sen perustelu ilmakuvan (1946) tai kylärajojen perusteella

2. Historia ja alueen syntyminen

-varhaishistorian vaiheet lyhyesti, millainen on alueen tarina taustalla
-lähtötilanne v. 1946 ilmakuvasta
-maastonmuotojen, maaperän viljeltävyyden, teiden, raiteiden ja vesireittien vaikutus alueen sijoittumiseen kyseiselle sijainnille
-kartanoiden, kirkkojen ja markkinapaikkojen vaikutus sijaintiin
-palstajaon syntyminen ja rakenne ennen ensimmäistä asemakaavaa
-pihapiirien koko, muoto, rakennukset ja niiden sijoittuminen tontille, piharakennukset, teiden leveys
-vaiheittainen rakentuminen alueittain karttana (rakentumisjärjestys), maankäytön historia

3. Asemakaava

-alueen ensimmäiset asemakaavat ja niiden suhde kaavaa edeltävään rakentamiseen

4. Kaupunkikuvalliset piirteet

-rakentamisaikakaudet (kuinka paljon on nykyään jäljellä ennen ensimmäistä ak rakennettuja rakennuksia, entä 50 luvun rakennuksia)
-mikä on määräävä aikakausi alueella
-korttelirakenne ja katutilat (tontille sijoittuminen, tonttijaot) (mikä syntynyt palstoittamalla ja ennen asemakaavoitusta, mikä taas sen jälkeen)
-yleisilme lyhyesti (julkisivumaailma ja kattomaailma)
-näköymät maastokäyntien yhteydestä jos löytyy

5. Alueen yhtenäisyys ja säilyneisyys (minkä ikäisiä alueita ja minkä kokoisia)

-kartta ikäjakaumasta
-nostot hyvin säilyneistä kuvina (ja kartalla)

6. Yhteenveto

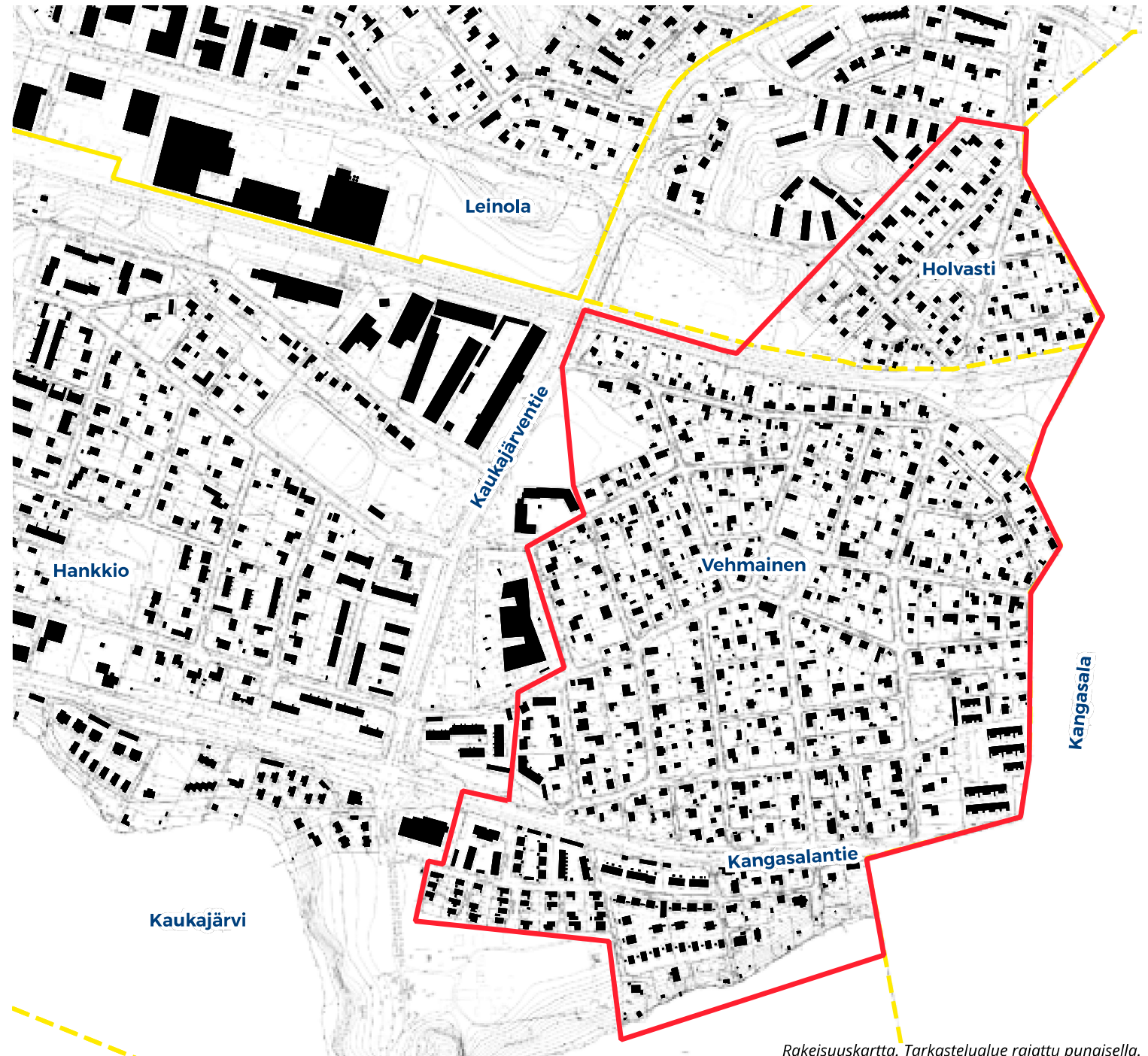
-mahdollinen arvottaminen (alueellinen yhtenäisyys, paikallinen identiteetti, ympäristöarvot, arkkitehtoniset arvot)

Vehmainen

Alueen rajaus ja väestö

Vehmaisten alue sijoittuu rautatien ja Kaukajärven väliin aivan Tampereen itärajalles. Alue on maastoltaan melko tasaista, lukuun ottamatta rannan jyrkempää osuutta. Tässä tarkastelussa on otettu mukaan myös Holvastin eteläinen osa sekä nykyisen Vehmaisten alueen Kaukajärventien itäpuolinen osa, missä on palstoittamalla syntyneitä alueita.

Holvastin ja Vehmaisten tilastoalueiden pinta-ala on yhteensä noin 330 hehtaaria ja alueilla asuu yhteensä noin 5000 asukasta. Tarkastelualueen pinta-ala on noin 58 hehtaaria.

Rakeisuuskartta. Tarkastelualue rajattu punaisella.

Historia ja alueen syntyminen

Vehmaisten alue on kuulunut keskiajalla Takahuhdin jakokuntaan ja alueella on jo varhain keskitytty karjanhoitoon ja maanviljelyyn. Kaukajärven rannassa, Kaukaniemellä, sijaitsi 1900-luvun alussa rakennettu Kaukajärven kartano. Kartanon kaksikerroksisen päärakennuksen oli suunnitellut Wivi Lönn ja kartanon ympärillä oli paljon viljelysmaita.

Vuonna 1883 valmistui Vehmaisten asema ja pian alueelle alettiin rakentaa uutta asuinalueita helpottamaan tamperelaisten tehtaiden työntekijöiden asuntopulaa. Rautatieasema mahdollisti nopean liikku-
misen Vehmaisista Tampereen keskusta-
töihin.

Vehmaisten aseman vakituinen käyttö loppui 1970-luvulla ja vuonna 1988 henkilöliikenne lopetettiin kokonaan.

Tavaraliikenne asemalla lopetettiin 1990-luvulla. Lopulta asemarakennus purettiin vuonna 2000, koska se oli huonokuntoinen. Myöhemmin lähemmäs Vehmaisten keskustaa valmistui Vatialan pysäkki, josta muuttui Vatialan asema, kun sinne valmistui asemarakennus vuonna 1950. Vatialan asema oli yksi Suomen vilkkaimmista asemista ja siltä nousi parhaimmillaan työvuo-
rojunaan 300-500 matkustajaa matkallaan tamperelaisiin tehtaisiin.

Omakotitaloja Vehmaisissa 1948. Kuva: Vapriikin kuva-arkisto.

Vatialan asema 1948. Kuva: Vapriikin kuva-arkisto.

Vasemmalla ilmakuva Vehmaisista vuodelta 1956, muutama vuosi ennen alueen ensimmäistä asemakaavaa. Oikealla ilmakuva alueesta vuodelta 1966, alueen ensimmäisen asemakaavan valmistumisen jälkeen. Alueella oli paljon asutusta jo ennen kuin se kaavoitettiin. Ensimmäiseen ilmakuvaan on merkitty Vatialan pysäkki punaisella pisteellä.

Vehmaisten asema 1880-1909. Haiharan museosäätien kokoelmasta. Kuva: Vapriikin kuva-arkisto.

Asemakaava

Alue on rakentunut osioissa, Vehmaisten ensimmäinen asemakaava syntyi vuonna 1957 ja toinen 1958. Holvastin asemakaava syntyi vuonna 1963. Alueosat on pääosin kaavoitettu omakotitaloasumiseen.

Vehmaisten ensimmäinen asemakaava vuodelta 1958.

Holvastin asemakaava vuodelta 1963.

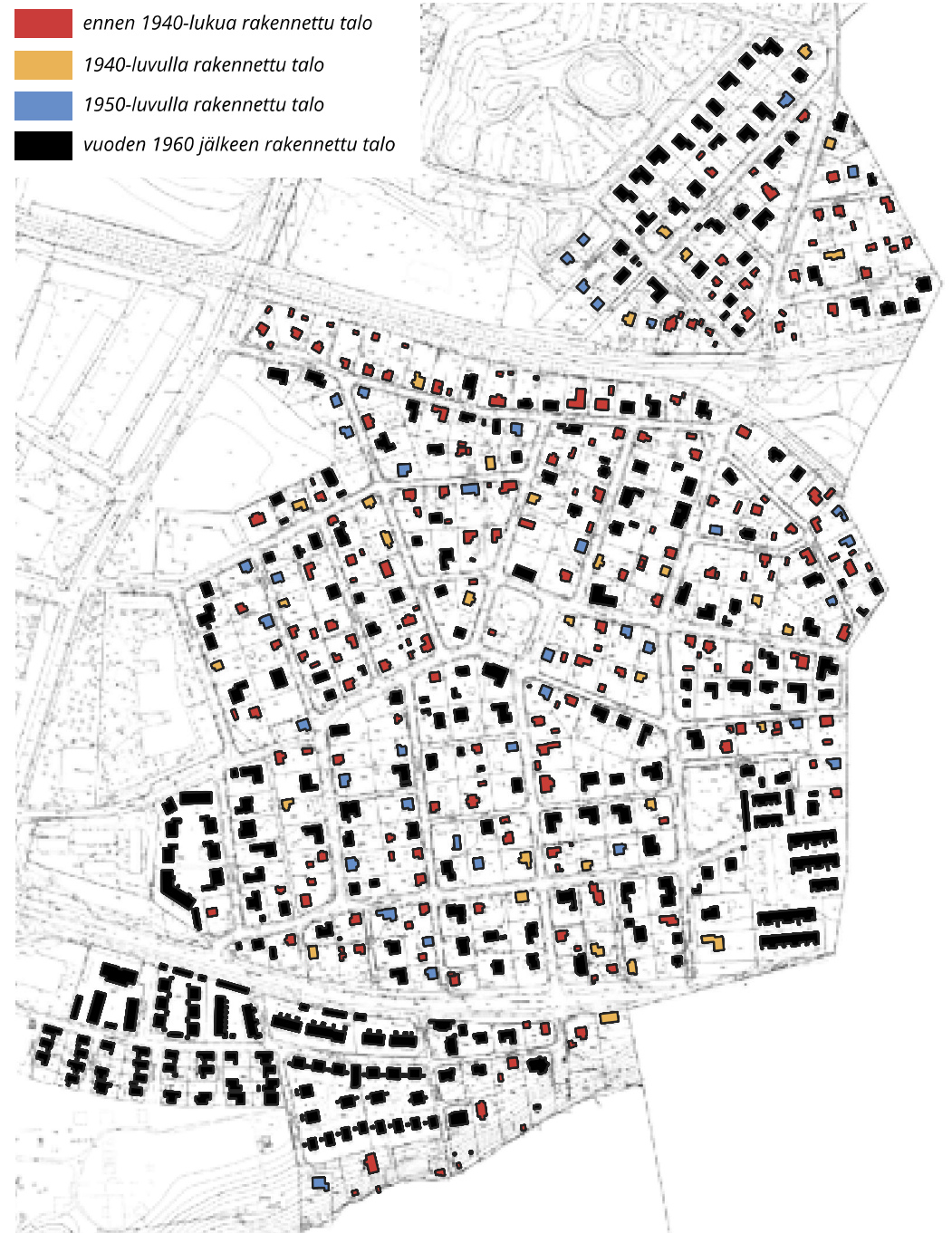
Vehmaisten eteläosan asemakaava vuodelta 1957.

- Ennen alueen ensimmäistä asemakaavaa rakennettu talo
- Alueen ensimmäisen asemakaavan jälkeen rakennettu talo

Vehmaisten nykyiset rakennukset jaoteltuna ennen ja jälkeen ensimmäisen asemakaavan. Vehmaisten ensimmäinen asemakaava on vuodelta 1958 ja Holvastin ensimmäinen asemakaava on vuodelta 1963.

- ennen 1940-lukua rakennettu talo
- 1940-luvulla rakennettu talo
- 1950-luvulla rakennettu talo
- vuoden 1960 jälkeen rakennettu talo

Kartta alueen talojen rakennusvuosista.

Kaupunkikuvalliset piirteet

Rakentamisaikakaudet

Vehmaisissa sijaitsee paljon ennen alueen enimmäistä asemakaavaa rakennettuja taloja. Myös hyvin vanhoja, ennen 1940-lukua rakennettuja, taloja on alueella huomattavan paljon. Kortteleissa ovat kuitenkin sekoittuneet eri aikakausina rakennetut talot. Kaukajärven rantaan, Kangasalantien eteläpuolelle, on rakennettu paljon uusia pari- ja rivitaloja. Ne muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden julkisivujen samankaltaisella värityksellä sekä rakennukset määrittävät voimakkaasti katutilaa.

Korttelirakenne ja katutilat

Vehmaisten alue on hyvin vihreää ja monia taloja ei näe kunnolla tieltä, sillä edessä on kasvustoa. Alueen korttelit ovat pieniä ja niitä erottavat toisistaan kapeat puistokaistaleet.

Vanhoilla palstoittamalla syntyneillä tonteilla rakennukset sijoitettiin yleensä tontin reunalle, jolloin tontille jäi mahdollisimman paljon viljelytilaa. Rakennukset olivat myös sijoitettu usein lähelle tien reunaan ja piharakennukset sijaitsivat tontin perällä. Maaseutumaiseen rakennustapaan kuului myös, että pää- ja piharakennukset sijoitettiin talouspihan ympärille, mitä on havaittavissa muutamilla suuremmilla tonteilla

Julkisivut ja kattomaailma

Noin 30% alueen rakennusten julkisivuista on puujulkisivuja. Puujulkisivuja löytyy lähes jokaisesta ennen 1950-lukua rakennetusta talosta, mutta joidenkin talojen julkisivuja on uusittu modernilla ilmeellä ja julkisivut ovat esimerkiksi vuorattu levytyksillä. Monissa alueen vanhimmista taloista löytyy harjakatto ja muutamassa on myös mansettikatto. Myös moniin uudempiin taloihin on rakennettu jyrkkä harjakatto ja harjakattojen runsas määrä alueella luo yhtenäisen kaupunkikuvan.

Vaunukadun länsipäässä sijaitsevat ennen alueen ensimmäistä asemakaavaa rakennetut talot sijaitsevat lähellä katureunaa ja myöhemmin asemakaavan syntymisen jälkeen rakennetut talot noudattelevat samaa linjaa muodosten yhtenäisen katukuvan. Vaunukadun itäpäässä on paljon palstoittamalla syntyneitä tontteja jotka muodostavat kauniin kokonaisuuden. Vanhemmat talot ovat massaltaan ja runkosyvyydeltään huomattavasti uudempia taloja pienempiä. Ilmakuva © 2018 BLOM. Kopiointi kielletty.

Ryötinkatu. Vasemmalla puolella on 2010-luvulla rakennettuja taloja ja oikealla puolella 1980-luvulla rakennettuja taloja.

Ruohokujan ja Kiveliönkadun risteyksessä sijaitsee vuonna 1938 ja 1929 rakennetut harjakattoiset puoli-toistakerroksiset talot, joiden puinen julkisivumaailma on hyvin yhteneväinen.

Alueen ominaispiirteet

Alueella on säilynyt melko paljon ennen ensimmäistä asemakaavaa rakennettuja taloja, mutta muutama niistä on päässyt huonoon kuntoon. Alueelle hyvin leimallisen kuvan luo sen pihojen vehreys ja niitä rajaavat pensasaidat. Osaan vanhoihin rakennuksiin on tehty merkittäviä julkisivumuutoksia kuten ikkunoiden laajennuksia ja julkisivujen levytyksiä. Alueen vanhimmat rakennukset ovat runkosyvyydeltään ja massaltaan keskimäärin uudempia rakennuksia pienempiä, mutta moniin alueen vanhoihin taloihin on tehty laajennuksia. Yhtenäisiä palstoittamalla syntyneitä alueita ei varsinaisesti ole säilynyt, mutta esimerkiksi Vaunukadun länsipäässä sijaitsee pieni palstoittamalla syntynyt kadunpätkä.

Rakennus vuodelta 193 osoitteessa Vaunukatu 7.

Alueen keskellä on asukkaiden yhteinen leikkipuistoaukema, jonka ympäristössä reunustaa omakotitalot ja muodostaa viisiristeyksen alueen kaduista. Leikkipuisto ympäröity viistoilmakuvaan.

Yhteenvedo

Vehmaisissa sekä Holvastin eteläosassa on säilynyt melko paljon palstoittamalla syntyneitä alueita ja ne luovat tärkeän historiallisen kerrostuman alueen rakennuskantaan. Osa vanhoista rakennuksista oli päässyt huonoon kuntoon ja pikainen kunnostus olisi tärkeää niiden säilymisen kannalta. Uusi ja vanha rakennuskanta ovat melko sekoittuneet alueella, mutta esimerkiksi Ryötinkadun varteen oli rakennettu uusien talojen muodostama yhtenäinen kokonaisuus. Tarkastelualueen rakennuskanta koostui pääosin omakotitaloista. Tontit ovat melko vehreitä ja niillä sijaitsee piharakennuksia, joista suurin osa on autotalleja ja pihavarastoja. Alue on melko täyteen rakennettu ja tyhjiä tontteja on vain muutama yksittäistapaus.

Ilmakuvasta nähdään alueen mittakaava, talot mukailevat kokonsa puolesta hyvin toisiaan ja alueen yleisilme on rauhallinen ja yhtenäinen. Alue on vanhaa, joka näkyy rikkaana viherkasvustona. Vehmaista pidetään erittäin vehreänä asuinalueena. Vehmaisten alueen ilmakuva: © 2018 BLOM. Kopiointi kielletty.

Osassa alueen uusista taloista löytyy vanhoja tyylipiirteitä. Kuvan talo sijaitsee osoitteessa Vaunukatu 21.

Lopuksi

Selvityksessä tutkituista alueista useimmat ovat tyyllillisesti epäyhtenäisiä, eivätkä eheitä rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kokonaisuuksia Nekalan tai Lapin pientaloalueen tapaan. Niissä on kuitenkin tunnistettu näitä arvoja, jotka rikastuttavat Tampereen asuinalueiden historiallisia aikakerrostumia.

Sekä vaatimattomat tuvat Koivistonkylässä että hienot huvilat Epilässä kertovat uudempien rakennusten keskellä oman aikansa rakennusperinteistä ja asuinalueen historiasta. Erityisesti pienikokoisia pientaloja on säilytetty ja suojeltu Tampereella hyvin vähän, vaikka tämänkin rakennustyyppin säilyminen olisi suotavaa.

Moni selvityksen pientaloalueista on rakennutun vapaasti ja jopa sekavasti ilman asemakaavan tai rakentamistapaohjeen

sääntelyä, joten myöhempi ajallinen ja tyyllillinen sekoittaminen ei välttämättä ole täysin muuttanut alueen perusluonnetta. Pientaloalueiden täydentäminen pientaloilla ei siis välttämättä uhkaa alueiden ominaisluonnetta, kunhan vanhimman ajallisen kerrostuman rakennukset säästetään ja vältetään purkaminen.

Kiitokset avusta Pirkanmaan maakuntamuseon rakennustutkija Hannele Kuituselle selvityksen rakenteen muodostamisessa ja lähteiden etsinnässä, Tampereen kaupungin toimitusinsinööri Satu Franssilalle selvityksen johdannon kanssa sekä Tampereen kaupunginarkiston työntekijöille tiedonhaussa. Työ on ollut myös tekijöilleen opettavaista ja antoisaa, ja avannut uuden näkökulman pientaloalueiden ja sitä kautta kaupunkikehityksenkin historiaan.